

**ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN
(ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI**
Yunus PUSTU¹

ÖZ

Türkiye’de muallim örgütlenmesi İstanbul’da 1908 yılında teşkil edilen Encümen-i Muallimin Cemiyeti ile başlamış ve İstanbul, 1908-1920 yılları arasında birçok muallim cemiyetine ev sahipliği yapmıştır. Tarihinin hemen her safhasında önemli bir kent olan Ankara, 27 Aralık 1919 tarihinde Mustafa Kemal’in gelişiyle önce Kurtuluş Savaşı’nın en önemli yönetim merkezi haline gelmiş ve Millî Mücadele Hareketi’nin hemen ardından 13 Ekim 1923 tarihinde de resmi olarak başkent olmuştur. Osmanlıya uzun yıllar başkentlik etmiş olan İstanbul’un bu rolünü Ankara’ya kaptırması özellikle Ankara üzerinde sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik olarak müspet tesirler yapmıştır. Bu tesirler pek çok alanda olduğu gibi sivil toplum örgütlenmelerine de yansımış ve Ankara merkezli olarak birçok dernek ve cemiyet teşkil edilmiştir. “Türkiye Muallime ve Muallimler Dernekleri Birliği” adıyla kurulan Türkiye Muallimler Birliği de bunlardan birisidir. Birlik, mevcut adını 1924 genel kongresinde almış ve Anadolu’nun çeşitli yerlerinde faaliyet gösteren muallim derneklerini de kendine bağlamıştır. Bu tarihlerde Erzurum vilayetinde de müstakil olarak faaliyet gösteren bir muallim birliği var olup Türkiye Muallimler Birliğinin bu kararından sonra diğer birçok muallim birliği gibi Türkiye Muallimler Birliği genel merkezine iltihak etmiştir. Sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda önemli faaliyetleri olan Erzurum Muallimler Birliği, Türkiye Muallimler Birliği’nin 1928 yılında konfederasyona dönüşmesinin ardından federatif bir yapıya kavuşmuştur.

Bu çalışma Erzurum Muallimler Birliğinin teşkili, faaliyetleri ve yayın organı olan (Erzurum) Muallimler Birliği mecmuasını konu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Erzurum Muallimler Birliği, (Erzurum) Muallimler Birliği Mecmuası, Türkiye Muallimler Birliği.

**ERZURUM TEACHERS UNION AND ITS JOURNAL: (ERZURUM)
MUALLİMLER BİRLİĞİ**

ABSTRACT

During the first years of Turkish Republic, Erzurum was one of the most significant cultural centers of Eastern Anatolia, as it was throughout

---

¹Uzman Yardımcısı, Türk Tarih Kurumu Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü; e-mail: yunuspustu@gmail.com

the history. Despite all the deprivations which resulted from the World War I and Turkish National Struggle, the city contributed not only to the national resistance groups (Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri) but also to the establishment of cultural societies. The organization of teachers which started in 1908 during the Ottoman Empire under the name Encümen-i Muallim (The Council of Teachers) continued to function with different names until the first years of Turkish Republic. This initiative that was institutionalized with "Türkiye Muallim ve Muallimler Dernekleri Birliği" and named as Türkiye Muallimler Birliği in its general congress of 1924 had a branch in Erzurum called Erzurum Muallimler Birliği. Erzurum Muallimler Birliği carried out important functions both in socio-cultural and economic fields, but it turned to a federative organization as Türkiye Muallimler Birliği transformed to confederation in 1928.

This research analyzes the organization, activities and the subjects of the periodical (Muallimler Birliği) of Erzurum Muallimler Birliği

Key Words: *Erzurum Muallimler Birliği, Periodical of Erzurum Muallimler Birliği, Türkiye Muallimler Birliği*

Giriş

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılın ortalarına kadar genel olarak medrese tarzı öğretim görmüş hocalar mevcuttu. Modern anlamda muallim yetiştiren kurumların tesisi ise XIX. yüzyılın ortalarına denk gelmektedir. Bu devrede temelleri atılan muallim yetiştiren kurumlardan mezun olan muallimler, II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamından da faydalanarak cemiyetleşme faaliyetlerine girişmişlerdir. Bu surette teşkilatlanmaya başlayan muallimler, II. Meşrutiyet'le birlikte toplumsal bir güç haline gelmişlerdir. Bu süreçte zor şartlar altında başta İstanbul olmak üzere Osmanlı ülkesinin çeşitli yerlerinde başlayan muallim dernekleşmesi, Millî Mücadele ve cumhuriyetin ilk yıllarında da devam etmiştir. "Encümen-i Muallimin" cemiyetiyle başlayan bu süreç, "Muhafaza-ı Hukuk-i Muallimin", "Cemiyeti Muallimin", "Neşr-i Maarif ve Teavün-i Muallimin", "Konferans Cemiyeti", "Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti", "Terakki-i Maarif ve İttihat-ı Muallimin Cemiyeti", "Mahfel-i Muallimin", "Muallimler Yurdu", "Muallimler Cemiyeti", "Mekاتب-i İbtidaiye Muallimler Cemiyeti", "Darümuallimin Mezunları Cemiyeti", "Darümuallimin ve Darümuallimat Mezunları Cemiyeti" şeklinde devam etmiştir.²

² Bahsi geçen muallim örgütleri için daha detaylı bilgi için bkz. Yahya Akyüz, "Doğuşunun Yüzüncü Yılında Türkiye'de Öğretmen Örgütlenmesinin İlk On Yılına

ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN (ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI

Tarihinin hemen her safhasında önemli bir kent olan Ankara, 27 Aralık 1919 yılında Mustafa Kemal'in gelişiyle önce Kurtuluş Savaşı'nın bir karargâhı konumuna yükselmiş ve Millî Mücadele Hareketi'nin hemen ardından 13 Ekim 1923 tarihinde de resmi olarak başkent olmuştur. Cumhuriyet idaresi ile birlikte yeni Türk devletinin merkezinin Ankara olması, şehir üzerinde sosyo-kültürel, siyasî ve ekonomik olarak müspet tesirler yapmıştır.³ Bu tesirler pek çok alana olduğu gibi sivil toplum örgütlenmelerine de yansımış ve Ankara merkezli olarak pek çok dernek ve cemiyet teşkil edilmeye başlamıştır. “Türkiye Muallim ve Muallimeler Dernekleri Birliği” adıyla kurulan Türkiye Muallimler Birliği de bunlardan bir tanesidir. Dernek, 22-29 Ağustos 1924 tarihinde gerçekleştirdiği ilk genel kongresinde adını “Türkiye Muallimler Birliği” olarak değiştirerek mevcut muallim derneklerini tek çatı altında birleştirmeyi hedeflemiş ve ülke genelinde teşkilatlanmaya gitmiştir.⁴ Bahsi geçen Ağustos 1924 tarihli bu genel kongreden dokuz ay kadar önce Erzurum vilayetinde teşkil edilmiş ve müstakil olarak faaliyet yürüten bir muallim derneği vardır. Bu karardan kısa bir süre sonra var olan Dernek, Türkiye Muallimler Birliği genel merkezine iltihak etmiştir.⁵

I. Erzurum Muallimler Birliği'nin teşkili ve faaliyetleri

I. Dünya Savaşı yıllarında Rus işgali ve Ermeni mezalimine maruz kalan Erzurum, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda çok ağır tahribata uğramıştı. Yeni Türk devletinin teşkilinde önemli bir köşe taşı olan Erzurum, cumhuriyetin ilanı ile her ne kadar belli atılımlar gerçekleştirmiş ise de yaşanan olayların yaraları bir anda sarılamamıştır. Hatta bu durum sosyo-kültürel hayatı da etkilemiştir. Özellikle halk üzerinde, kültürel alanda Osmanlıdan gelen bir eksiklik söz konusudur. Eğitim daha çok yöneticiler, tüccarlar ve din adamlarına yöneliktir. Hiç de müspet olmayan bu genel görünüm, başta Cevat (Dursunoğlu) ve Müştak Sıtkı (Dursunoğlu) olmak üzere

---

Bakışlar (1908-1918)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 22, Ankara, 1990; Yahya Akyüz, “Türkiye’de İlk Öğretmen Kuruluşları Hakkında Orijinal Bir Belge İle Unutulmuş Bir Kaynak”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, Ankara, 1970; Yahya Akyüz, *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri 1848-1940*, Doğan Basımevi, Ankara, 1978; Yunus Pustu, *Türkiye’de Muallim Cemiyetleri (1908-1928)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, 2004.

³ S. Dilek Yalçın Çelik, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Ankara Romanı Bağlamında Kemalist İdeoloji ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Bir Başkent İnşası”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 1 Ankara 2014, s. 94.

⁴ “Muallimler Kongresi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 26 Ağustos 1924.

⁵ Ahmet Memduh, “Erzurum Muallimler Birliği”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 10 Teşrinievvel 1340.

Erzurum aydınlarının ve özellikle de muallimlerin dikkatini çekmiş; sosyal ve kültürel alanda görülen bu eksikliğin giderilmesi için bazı teşebbüslere girişmişlerdir.⁶

Kültürel alanda bu eksiklikleri gidermeye yönelik olarak gerçekleştirilen teşebbüslerin en önemlilerinden birisi Erzurum Muallimler Birliği'nin teşkilidir. Birlik, "Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesinden" geçtiği şekliyle "Erzurum Muallimler Birliği" adıyla, ilk ve orta mektep muallimleri tarafından, 30 Teşrinisânî 1339 (30 Kasım 1923) tarihinde tesis edilmiş,⁷ ancak faaliyete geçmesi 1924 senesi Ocak ayını bulmuştur.⁸ İlk teşkilinde müstakil olarak faaliyet gösteren Erzurum Muallimler Birliği, bundan yaklaşık 11 ay kadar sonra 10 Teşrinievvel 1340 (10 Ekim 1924) tarihinde 150'yi aşkın âzası ile merkezi kongresini gerçekleştirmiş ve oy çokluğu ile aldığı kararla Ankara'da yer alan "Türkiye Muallimeler Birliği" genel merkezine katılmıştır.⁹

Nizamnamesine bakıldığında Birliğin meslekî, kültürel ve sosyal alanlarda çeşitli amaçlarının olduğu görülmektedir. Bunların en önemlisi ve Birliğin teşkil sebebi muallimler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın tesisidir.¹⁰ Bu doğrultuda üyelerinden yardıma muhtaç olanlara yardım etmeye ve mağduriyetlerini gidermeye çalışan Birlik, kültürel olarak da gelecek neslin çağdaş, millî, dindar ve vatanperver olarak yetiştirilmesini amaçlamıştır. Bunun yanı sıra millî hürriyetin inkişafına çalışmak, halkı dinî, ilmî, iktisadî, sıhhî ve kültürel alanlarda bilgilendirmek, çocuk edebiyatının tesisi ve çocuklara yönelik beden eğitim faaliyetlerinde bulunmak gibi amaçları da vardır. Bu amaçlar doğrultusunda

⁶ Murat Küçükuşurlu, *Türk Siyasi Tarihinde Erzurum (1923-1950)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2012, s. 127-130.

⁷ "Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 4, 25 Haziran 1340, s. 15.

⁸ "Muallimler Birliği Kongresi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 5, 18 Ağustos 1340, s. 16.

⁹ Ahmet Memduh, "Erzurum Muallimler Birliği", *Hâkimiyet-i Milliye*, 10 Teşrinievvel 1340. Erzurum Muallimler Birliğinin müstakil bir şekilde faaliyetlerini yürüttüğü, bu şekilde faaliyet göstermektense Türkiye Muallimler Birliği genel merkezine bağlı olarak faaliyet göstermenin daha faydalı olacağı hakkında Adana Muallimler Birliği reisi Remzi Oğuz imzalı bir yazı Erzurum Birliği'nin yayın organı olan *Muallimler Birliği* mecmuasında neşredilmiştir. Remzi Oğuz, "Erzurum Muallimler Birliğine", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 3, 14 Mayıs 1340, s. 14. 1927-1928 Devlet Salnamesinde de Erzurum vilayetinde bir Muallimler Birliğinin var olduğu geçmektedir. *Devlet Salnamesi 1927-1928*, s. 523.

¹⁰ Erzurum Muallimler Birliği'nin de aslî ve fahrî namıyla iki türlü azası vardır. Aslî aza bilfiil muallimlik mesleğinde bulunanlardır ve Birliğe kayıtları sırasında duhuliye olarak 25 lira verirler. Bunun yanında her ay en az maaşlarını yüzde yarımını vermekle de yükümlüdürler. Fahrî aza ise daha önce muallimlik mesleği ile iştigal etmiş olan sabık muallimler ve Birliğe çeşitli suretlerde yardımları bulunanlardır. Bunlar heyet-i idare kararı ile fahrî aza unvanını kazanırlar. "Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 4, 25 Haziran 1340, s. 15.

ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN (ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI

Erzurum vilayet merkezinde bir kütüphane ve müze teşkil etmek için çalışan birlik, halk kültürüne ait kıymetlerin saptanması ve toplanması için de mesai yürütmüştür.¹¹ Ayrıca eğitim ve öğretime dair eserler neşretmek, risale ve mecmualar çıkarmak, gece dersleri, konferanslar¹² ve her türlü sergi ve müsamereler¹³ tertip etmek gibi faaliyetleri de söz konusudur.¹⁴

Birliğin giriştiği bir diğer önemli faaliyet de halk dershanelerinin teşkil edilmesidir. Bu doğrultuda idare heyeti kararı ile Albayrak Numune Mektebi'nde iki sınıflık bir halk dershanesi açılmış ve talepler doğrultusunda bir sınıf daha eklenerek üç sınıfa çıkarılmıştır. Bu sınıflara, değişik sebeplerden dolayı tahsil devresini geçirenler kabul edilmiş ve onlara okuma yazma öğretilmiştir. Halkın yoğun ilgi gösterdiği dershanelere zor kış şartlarına rağmen devam konusunda sıkıntı yaşanmamıştır.¹⁵

Birliğin ilk idare heyeti ise Lise Müdürü Cevat (Dursunoğlu) Bey'in başkanlığında, Lise Müdür Muavini Rahmi Bey (veznedar), Lise Tarih muallimi (Ahmet) Memduh (Turgut) Bey (kâtib-i umumî), âzalar Dârümuallimîn Müdürü Cemal Gültekin, Lise Tarih-i Tabii muallimi Adem Bey, Kısım-ı İbtidâî başmuallimi Süleyman Bey, Kısım-ı İbtidâî muallimlerinden Muzaffer Bey, Albayrak muallimlerinden Tursun Bey, Vâni Efendi başmuallimi Hafız Fevzi Efendi ve Albayrak Numune Mektebi Müdürü Müştak Sıtkı (Dursunoğlu) Beylerden oluşmuştur.¹⁶ Bu idare heyeti 10 Temmuz 1340 (1924) tarihinde

¹¹ "Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 4, 25 Haziran 1340, s. 15. *Yeni Kafkasya* mecmuasında Erzurum Muallimler Birliği'nin girişimi ile kurulan Memleket Kütüphanesi hakkında yazılar mevcuttur. Bu yazılar genel olarak yeni tesis edilen kütüphanenin desteklenmesi ve kitap bağışlanması hususlarındadır. Bu yazılar genel olarak mecmuanın 14. (16 Nisan 1341), 20. (16 Temmuz 1341) ve 23. (1 Ağustos 1341) nüshalarının arka kapağında duyuru şeklindedir.

¹² Bu doğrultuda dinî, millî, içtimaî, hukukî ve vatanî gibi alanlarda Doktor Şefik, Doktor Selim, Doktor Bedri Beyler ve Muallim Sami, Muallim Nuri, Muallim Memduh, Muallim Ziya ve Muallim Sıdkı Beyler tarafından muhtelif gecelerde bu alanlarda konferanslar verilmiştir. "Birlik Hareketleri", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 10, Mayıs 1341, s. 16.

¹³ Müsamereler için daha detaylı bilgi için bkz. "Müsamere", *Muallimler Birliği*, S. 5, 18 Ağustos 1340, s. 17.

¹⁴ Bunun yanında okullardan talep gelmesi halinde onlar için kitap ve ders malzemesi toplanıp gönderilmesi de birliğin faaliyetlerindedir. "Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesi", *Muallimler Birliği*, S. 4, 25 Haziran 1340, s. 15.

¹⁵ "Halk Gece Dersleri", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 1, 15 Mart 1340, s. Bu bilgi birinci sayının son sayfasında numarasız olarak yer almaktadır. "Halk dersleri", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 8, Şubat 1341, s. 14. Dipnotu verilen nüshada da Halk Dershaneleri ile ilgili bilgiler mevcuttur. Ancak yazısının oldukça soluk olmasında dolayı çok net okunamamaktadır.

¹⁶ "Erzurum Muallimler Birliği Heyet-i İdaresi", *Muallimler Birliği*, S. 1, 15 Mart 1340, s. Bu bilgi birinci cildin son sayfasında numarasız olarak yer almaktadır.

gerçekleşen kongrede yenilenmiş ve yeni heyet Rahmi, Zeki, Memduh, Âdem, Hamdi, Ahmet, (...),¹⁷ Selman, Tayyar ve Sıdkı Beylerden meydana gelmiştir.¹⁸

Kongrede ilk tedrisat muallimlerinin maaşlarını genel bütçeden alıp alamayacakları mevzusu da gündeme gelmiş ve muallimlere yardım için “*Muallimler Birliği Levazım-ı Tedrisiye*” şirketinin tesis edilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca kongrede, şirketin nizamnamesi ile heyet-i faaliyeti de oluşturulmuştur. Buna göre heyet-i faaliyeye seçilen âzalar Hüsnü, Abdurrahman, Hüseyin, Asım ve Fevzi Beylerden oluşmuştur.¹⁹

Birlik, gerçekleştirdiği kongrelerin yanı sıra Türkiye Muallimler Birliği genel merkezinin gerçekleştirdiği genel kongrelere de iştirak etmiştir. Bu doğrultuda birlik ilk defa 1924 Ağustosundaki Türkiye Muallimler Birliği Kongresi’ne katılmıştır.²⁰ Kongrede Erzurum Muallimler Birliğini temsil için İstanbul Maarif Müfettişi Cevat Bey ile Ankara Erkek Muallim Mektebi riyaziye muallimi Fuat Bahaeddin Bey (Fuat Say) seçilmiştir. Fakat Cevat Bey’in kongreye katılmamasından dolayı kongrede Erzurum Muallimler Birliği’ni sadece Fuat Bey temsil etmiştir.²¹ 1925 yılındaki kongrede de Erzurum Muallimler Birliği’ni temsil eden kişi Fuat Bahaeddin Bey’dir.²²

---

¹⁷ Burada bir aza ismi daha varsa da yazı neredeyse tamamen silik olduğundan okunamamaktadır.

¹⁸ Beş gün devam eden kongrede ilk olarak Birliğin karşılaştığı bütün zorluklara rağmen fedakârlıkla görevini yerine getirdiği belirtilmiş ve bir seneye yaklaşan mesai hayatına ait faaliyet rapor okunarak birlik faaliyetleri hakkında detaylı müzakerelerde bulunulmuştur. Ardından kaza merkezlerinden seçilen bir tetkik encümeni vasıtası ile birlik hesapları tetkik olunarak birlik bütçesi tasdik edilmiştir. “Muallimler Birliği Kongresi”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 5, 18 Ağustos 1340, s. 15-16; “Muallimler Kongresi”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 4, 25 Haziran 1340, s. 17. 1925 yılı içerisinde Birliğin kâtiplik vazifesini üstlenenlerinden birisinin de Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu olduğu zikredilmektedir. Dilaver Düzgün, “Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Halk Kültürü”, *A.Ü Türiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 15 2000, s. 114.

¹⁹ “Muallimler Birliği Kongresi”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 5, 18 Ağustos 1340, s. 16. Bu şirketten mecmuanın 8’inci sayısında “Muallimler Birliği Kitap ve Levazım-ı Kırtasiye Şirketi” olarak bahsedilmektedir. “Şirket Hesabatı”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 8, Şubat 1341, s. 14. “Muallimler Birliği Levazım-ı Tedrisiye” şirketi şehrin kooperatifleşme ve iktisadî işbirliği anlamında ilk öncülerinden sayılabilir. Bu girişim taşra Muallim Birliklerinin yöresel ölçekte faaliyetleri açısından önemlidir. Küçüküçürlü, s. 131.

²⁰ “Muallimler Birliği Kongresi”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 5, 18 Ağustos 1340, s. 17.

²¹ “Birlik Hareketleri”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 10, Mayıs 1341, s. 16.

²² *Muallimler Birliği Umumi Kongresi Zabıtları*, Yeni Matbaası, İstanbul 1341, s. 104.

ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN (ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI

II. Erzurum Muallimler Birliği yayın organı *Muallimler Birliği mecmuası*

Erzurum vilayeti Osmanlının son dönemlerinden itibaren oldukça canlı bir yerel basın hayatına sahiptir. Bu vasfını cumhuriyetin ilk yıllarında da devam ettiren vilayet için Erzurum Muallimler Birliği'nin neşriyat faaliyetleri oldukça önemlidir. Birlik, 1924 yılında teşkilinden cumhuriyet dönemi muallim dernekleşmelerinin ilk devresinin sonu olan 1936 yılına kadar (Erzurum) *Muallimler Birliği* ve *Türk Çocuğu* (1926) isminde iki mecmua neşretmiştir. Bunun yanında *Bizim Gazete* (1926) ve *Şen Yayla* (1927) isimli mecmualarının neşrine de destek vermiştir. Ancak bunlardan en önemlisi (Erzurum) *Muallimler Birliği* mecmuasıdır.²³

Erzurum *Muallimler Birliği* mecmuası yukarıda da belirtildiği üzere “*Erzurum Muallimler Birliği*” tarafından çıkarılan bir meslek mecmuasıdır.²⁴ 1925-1926 tarihli *Devlet Salnamesi*'nde yer aldığına göre mecmua, 10 Mart 1340 (1924) tarihinde teşkil edilmiştir. Erzurum Vilayet Matbaası'nda 300 adet olarak bastırılan mecmua,²⁵ muallimler ve muallimliğe mahsus bir meslek neşriyatı olmasına rağmen sayfalarında yalnız bu meslekle ilgili konulara yer vermemiş; tarihî, içtimaî, edebî, felsefî, terbiyevî bahisler ve hatta sanat ve estetiğe dair yazılar da neşretmiştir.²⁶ İçeriğinde bu konular yer alan mecmua, memleketin ilmî, kültürel ve içtimaî hayatına katkı getirecek hizmetler ifa etmeyi, mesleğin varlığını ve önemini herkese duyurmaya çalışmayı ve faaliyetleri ile ilgili olarak birlik merkezine ve bağlı şubelere rehberlik etmeyi kendine gaye edinmiştir.²⁷

Bu amaçlar doğrultusunda yayın hayatını sürdüren mecmuanın tüm sayılarında mesul müdürü olarak (Dursun Beyzâde) Müştak Sıdkı Bey'in adı yer almasına rağmen *Tarih Yolunda Erzurum*

²³ Haluk Harun Duman, *Erzurum Basın Yayın Tarihi (1867-1997)*, Dumanay Ltd. Şti., İstanbul 2000, s. 33-34; Küçükuşurlu, s.131; Mehmet Işık-Şakir Eşitti, “Ocak 2012 Gazete Birleşmelerinin Erzurum Basınının Gelişim Süreci İçerisindeki Yeri ve Önemi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 47, 2014, s. 55-56.

²⁴ Muallimler Birliği mecmuasının yanında aylık olarak Horasan ve Pasinler Muallimler Birliği tarafından da 1934 yılında *Yaylamız Erzurum* isimli bir mecmua yayınlanmıştır. Duman, s.35.

²⁵ *Devlet Salnamesi 1925-1926*, s. 392. Dördüncü sayısı üzerinde tab yeri olarak Envâr-ı Şarkiyye Matbaası yer almaktadır. Bazı nüshalarda ise tab yeri gösterilmemektedir.

²⁶ Cemâleddin Server, “Erzurum Matbuatı VI”, *Tarih Yolunda Erzurum*, S. 7-8, 2010, s. 6; Duman, s. 32.

²⁷ “Meslek ve Maksudı”, (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S. 1, 15 Mart 1340, s. 1; Duman, s. 97. Duman'ın eserinde mecmuanın öğretmenler tarafından çıkarıldığı, gençlerin eğitimine önem veren bir politikaya sahip olduğu ve öğrencilerin okul dışındaki eğitiminde de etkili olunmaya çalışıldığı vurgulanmaktadır.

isimli dergide yer aldığına göre mecmuanın ilk sayısı (Dursun Beyzâde) Mehmed Cevat Bey tarafından yayına hazırlanmıştır. Nitekim Cevat Bey, 15 Mart 1340 (15 Mart 1924) tarihli ilk sayıda mecmuanın yayınlanma gayesini açıklayan başyazıyı da kaleme alan kişidir. Ancak Cevat Bey'in aynı yılın Mayıs ayında Erzurum Lisesi Müdürlüğü'nden Maarif Vekâleti Müfettişliği'ne tayin edilmesi üzerine mecmuanın mesul müdürlüğünü kardeşi Müştak Sıdkı Bey üstlenmiştir. Müştak Sıdkı Bey ile beraber içeriği değişen ve zenginleşen mecmua, birçok kıymetli kalem sahiplerini bünyesinde toplamıştır. Bu bağlamda kısa yayın hayatı boyunca mecmuada yazıları neşredilen muharrirler şunlardır:²⁸ Lise müdürü ve felsefe muallimi Mehmet Cevat (Dursunoğlu), lise edebiyat muallimi Ahmet Hamdi (Tanpınar), Albayrak Numune Mektebi Müdürü Müştak Sıdkı (Dursunoğlu), İstanbul-Kadıköy Orta Mektep Müdürü Ahmet Cevat (Gobi), lise tarih muallimi Ahmet Memduh Turgut, lise tabii ilimler muallimi Adem Nezihi, lise riyaziye muallimi Fuat Bahaeddin (Fuat Say), coğrafya muallimi Osman Bey, lise ve muallim mektebi resim hocası Celâl Bey, lise fizik ve kimya muallimi Hüseyin Hüsnü Bey (Boşnak Hüsnü), Ord. Prof. Mükrimin Halil (Yınanç), Ord. Prof. Ziyaeddîn Fahri (Fındıkoğlu), Hikmet (Künbetlioğlu), Kimyager İbrahim Abdülkadir, Sadrettin Abdülhalim Bey (Sadrettin İbrahim Hakkıoğlu), Süreyya Raif (Şarman) Beylerdir. Bunların yanında o dönemde daha talebelik yıllarında olanların da mecmuada yazılarının yayınlanması önemlidir. Bunlar Rıfki Bey (Dr. Rıfki Olgun), Fahrettin (Belek), İbrahim Hilmi, İhsan Birkök (Sarı İhsan), M. Abdurrahman, Cevat Şakir, S. Hikmet, M. Cemil, Selahattin Beyler ve Fethiye Mustafa Hanımlardır.²⁹

Mecmua, birlik namına bir umumî memleket kütüphanesi kurma hazırlığındayken kapatılmıştır.³⁰ 10 nüsha neşredilebilen mecmua, Erzurum'un kültür hayatına önemli katkılar sağlamıştır.³¹

Mecmuanın ilk yedi sayısının dış kapağının ön yüzünde 20 günlük periyodlar halinde yayınlanacağı, sekizinci sayıdan itibaren ise ayda bir yayınlanacağı bilgisi yer almaktadır. Ancak çoğu zaman bu periyodlara uyulmadığı görülmektedir. Nitekim mecmuanın ilk yedi sayısı 1924 yılı içerisinde 10 Mart, 13 Nisan, 14 Mayıs, 25 Haziran, 18 Ağustos 11 Ekim ve 9 Aralık günlerinde çıkmıştır.

²⁸ Server, "Erzurum Matbuatı VI", s. 10; Duman, s. 32. 1925-1926 tarihli *Devlet Salnamesi*'nde mesul müdür olarak sadece Müştak Sıdkı Beyin adı zikredilmektedir. *Devlet Salnamesi 1925-1926*, s. 392.

²⁹ Server, "Erzurum Matbuatı VI", s. 32.

³⁰ *Varlık* gazetesinde geçen bir habere göre "Memleket Kütüphanesi" 1925 tarihinde oluşturulmuştur. Fakat kütüphane oldukça küçük ve yetersizdir. Birliğin kapatılmasından sonra da kütüphane dağılmıştır. *Varlık*, 13 Nisan 1341.

³¹ Server, "Erzurum Matbuatı VI", s. 6. Bu nüshalardan dokuzuncusu hariç diğer bütün nüshalara ulaşılmıştır.

ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN (ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI

Sekizinci sayısı 1925 senesi içerisinde Şubat ayında ve onuncu sayısı da aynı yılın Mayıs ayı içerisinde neşredilmiştir. Mecmuanın dokuzuncu sayısına ise çeşitli arşiv ve kütüphanelerde yapılan tüm araştırmalara rağmen ulaşamamıştır.

İçeriğinde ideolojik yazıların yer almadığı (Erzurum) *Muallimler Birliği* mecmuası, sayfalarında daha çok yöresel, tarihî, ahlâkî, kültürel, edebî ve eğitsel konulu yazılara yer vermiştir. Bunun yanında mecmuada, Muallimler Birliğine mensup eğitim camiası tarafından çıkarılması nedeniyle yukarıda belirtilen konuların yanında maarife, muallimlik mesleğine ve temsil ettiği muallim örgütünün teşkilat ve faaliyetlerine dair yazılar da yer almaktadır. Mecmuada azda olsa dönemin Erzurum'u hakkında güncel haberlere yer verilmiştir. Özellikle Pasinler Depremi bu anlamda mecmuanın sayfalarına taşıdığı güncel içerikli haberlerdendir. Haberde depreme maruz kalan halkın -özellikle de çocuk ve yaşlıların- olaydan ne denli mustarip oldukları dile getirilmektedir. Buna ek olarak Erzurum'un tarihi süreçteki yeri ve önemi ile Erzurum'da bulunan tarihi eserlerden olan Hatuniye Medresesinin mimari özellikleri de mecmuanın sayfalarına taşıdığı içeriktendir. Mecmuada dikkat çeken bir diğer içerik ise tarih kelimesinin manası, çeşitleri ve gayeleri üzerinedir. Ahmet Memduh Turgut tarafından kaleme alınan bu yazı dizisinde tarih kelimesi etimolojik olarak irdelenmekte ve buna yüklenen anlamın doğu ve batı lisanlarındaki manaları okuyucunun istifadesine sunulmaktadır. Mecmuada üzerinde durulan bir diğer konu ise izciliğin ülkemizdeki tarihçesi ve izcilerin vasıfları hakkındadır.

Mecmuanın muallimlerin öncülüğünde neşredilen bir kültür ve meslek mecmuası olması içeriğine de yansımıştır. Bu doğrultuda içerikte kültürel (kültür, sanat, edebiyat, şiir), eğitsel (maarif), ilmî, tarihî, sıhhî ve birlik teşkilatı ile haberlerine dair yazılar yoğunluk kazanmıştır. Bunların oranlamasına bakıldığında ise kültürel içerikli yazıların yaklaşık olarak % 19, eğitim ve maarifle alakalı yazıların % 16, ilmî içerikli yazıların % 10, tarihî içerikli yazıların % 7, birlik teşkilat ve faaliyetleri ile alakalı yazıların % 6 ve sıhhî içerikli yazıların ise % 4 civarında olduğu görülmektedir. Bu verilerden yola çıkarak mecmuanın eğitim, bilim, kültür, sanat ve edebiyata önem verdiği ve genel olarak ideolojik faaliyetler içirişine çok fazla girmedeği anlaşılmaktadır.

III. Muallim derneklerinin feshedilme süreci ve Erzurum Muallimler Birliği

Erzurum Muallimler Birliği'nin kapatılması veya feshedilmesi ile ilgili doğrudan bir bilgi mevcut değildir. 1928 yılında Türkiye Muallimler Birliği'nin konfederasyona dönüşmesi ve mutemetlikle

yönetilmeye başlaması aslında muallim örgütlemelerinin sonunun başlangıcı olarak kabul edilebilir. Ülke genelinde yüzün üzerinde şubesi olan bir teşkilata sahip olan Türkiye Muallimler Birliği'nin bu dönüşümün ardından sadece 16 federe birlikle faaliyet gösterir hale gelmesi de bu düşünceyi destekler niteliktedir.³² Özellikle 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın rakip olarak gördüğü Türk Ocaklarının kapatılması ile başlayan süreç ülkede mevcut bütün sivil toplum kuruluşlarında olduğu gibi muallim örgütlerinin de lağvedilmesinde ana etken olmuştur.³³ 1928 yılından sonra muallim dernekleri ile ilgili daha çok İstanbul Muallimler Birliği'nin faaliyetleri ile ilgili haberlere tesadüf edilmektedir. 1931-1936 yılları arasında gerçekleşen ve Türk cemiyet hayatı açısından menfi sonuçlar doğuran derneklerin hükümetin baskısıyla kendilerini lağvetmeleri sürecinin dönemin konjonktüründe haklı gerekçeleri olsa da müspet faaliyet yürüten derneklerin sonunu getirdiği de yadsınamaz bir gerçektir.

Bu ortam içerisinde -yukarıda da belirtildiği gibi- bu yıllarda Erzurum Muallimler Birliği'nin akıbetiyle ilgili herhangi bir bilgi de göze çarpmamaktadır. Ancak Türkiye Muallimler Birliği'nin son bakiyesi ve bir anlamda mirasçısı konumunda olan İstanbul Muallimler Birliği'nin 1935-1936 eğitim-öğretim döneminde daha önce Bakanlar Kurulunun kendisine tahsis etmiş olduğu merkez binasını boşaltarak kendisini feshettiği bilinmektedir.³⁴ Böylece Türkiye'de, Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan muallim örgütlenmesinin son bulduğu anlaşılmaktadır. Fırkanın, derneklere karşı izlediği politika 1938 yılında yenilenen Cemiyetler Kanunu ile daha da perçinlenmiş ve her türlü dernekleşme faaliyeti yasaklanmıştır.³⁵ Bu verilerden yola çıkarak Erzurum Muallimler Birliği'nin, Türkiye Muallimler Birliği genel merkezinin 1928 yılında konfederasyona dönüştürülmesinin ardından muhtemelen 1936 veya

³² "Türkiye Muallim Birlikleri", *Muallimler Mecmuası*, C. 8, S. 17, 15 Mart 1931, s. 224. Erzurum Muallimler Birliği hakkında ulaşılan en son bilgi, 1927-1928 *Devlet Salnamesi*'nde Erzurum vilayetinde faal bir muallim birliği olduğu şeklindedir. *Devlet Salnamesi 1927-1928*, s. 523.

³³ Türk Ocaklarının kapatılması üzerine yerine halkevleri açılmıştır. Halkevleri ve faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000; Yaşar Akyol, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 2008; Erdem Çanak, "İçel: Mersin Halkevi Dergisi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 21, Aralık 2015, s. 219-258; Erdem Çanak, "Akgünler Gazetesi ve Gazete'de Adana Halkevi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXIX, S. 85, Mart 2013, s. 1-45; Erdem Çanak, "Mersin Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)", *Tarihin Peşinde*, S. 15, Nisan 2016, s. 55-93.

³⁴ *BCA-BME*: Dosya: 13343 Fon Kodu: 30.. 10.0.0 Yer no: 139.. 977. 6. Muallim örgütlenmesinin 1936 yılında sekiz yıl sürecek bir sekteye uğradığı *Öğretmen Dünyası* dergisinde de geçmektedir. "Öğretmenler Derneği", *Öğretmen Dünyası*, S. 48, Aralık 1983, s. 3; Mert, *agt.*, s. 36.

³⁵ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, İstanbul 1990, s. 151.

ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN (ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI

1938 yıllarında faaliyetlerine son verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

Erzurum Muallimler Birliği, Erzurum vilayetinin sahip olduğu eğitim öğretim hayatındaki canlılığın bir sonucu olarak cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkmış olan bir müessesedir. Müstakil olarak teşkil edilen birlik, 1924 yılı Ekim ayı içerisinde idare heyetinin aldığı kararla Türkiye Muallimler Birliği'ne iltihak etmiş ve bu tarihten 1928 yılına kadar da Türkiye Muallimler Birliği'nin bir şubesi olarak faaliyet göstermiştir. Bu yıldan itibaren birlik, genel merkezin konfederasyona çevrilip mutemetlikle yönetilmeye başlamasının ardından federatif bir yapıya kavuşmuştur. 1928 yılından sonra atıl kalmaya başlayan muallim örgütlenmeleri, 1931 yılında Halk Fırkası'nın kendine rakip olarak gördüğü Türk Ocaklarını kapanmaya zorlamasının ardından daha bir çıkmaza girmiştir. Bu tarihten sonra Türk Ocakları ve Muallim Birlikleri gibi sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunan derneklerin misyonunu Halkevleri üstlenmiştir. Bununla birlikte Erzurum Muallimler Birliği'nin 1928 yılı sonrasındaki faaliyetlerine dair yapılan araştırmalarda herhangi bir malumata ulaşamamıştır. Bununla birlikte Erzurum Muallimler Birliği'nin vilayetinin eğitim, kültür ve edebiyat hayatında önemli bir rol oynadığı, yayınlamış olduğu ve yayınlanmasına katkıda bulunduğu mecmualarla da Erzurum'un basın-yayın hayatının gelişimine önemli katkısı olduğu söylenebilir.

(Erzurum) Muallimler Birliği Mecmuası Bibliyografyası³⁶

Sayı: 1 (10 Mart 1340)

"Meslek ve Maksat", s. 1.

Lise Ulumu Tabiiye Muallimi Âdem Nezihî, "Bizde Ulum-i Tabiiye ve Hayatiye", s. 1-4.

Lise ve Dârülmuaallimîn Resim Muallimi Celal, "Avrupa'da Ressamlık", s. 5-7.

Ahmet Hamdi (Tanpınar), "Son Bahar (Şiir)", s. 7.

Fuat Bahaeddin (Fuat Say), "Bir Ders...", s. 8.

Ahmet Hamdi (Tanpınar), "Şöhret ve Ebediyet", s. 9-11.

Müştak Sıdkı, "Muallim (Şiir)", s. 10.

Ahmet Memduh Turgut, "İlim İhtiyacı", s. 11-12.

Mehmet Cevat (Dursunoğlu), "Fenni Terbiye", s. 12-14.

Süreyya-Cafer-Ziya, "İçkinin Zararları", s. 14-16.

³⁶ 9'ncü sayıya ulaşamadığı için listeye dâhil edilmemiştir.

Erzurum Muallimler Birliği, "Maarif Őunu -İbtidaiyye Muallimler Hakkında-", s. 16.

Kâtib-i Umumi Nüzhet HaŐim-Reis Vekili Rahmi Erzurum, "Muallimler Birliği Riyâset-i Âliyesine", s. 16.

Sayı: 2 (13 Nisan 1340)

Cevat (Dursunoğlu), "Maarif Siyasetimizde Erzurum'un Mevkii", s. 1-3.

Ahmet Memduh Turgut, "Tarihte Erzurum", s. 3-5.

Lise Ulumu Tabiiye Muallimi Âdem Nezihi, "Ulumu Tabiiye ve Hayatiye de Tedrisat", s. 5-8.

Fuat Bahaeddin (Fuat Say), "Bir Muallim", s. 8-10.

Coğrafya Muallimi Osman, "İzciliğin Bizdeki Tarihçesi", s. 10-11.

Wilhelm Ryan, "Fenni Terbiye", (çev. Cevat), s. 11-12.

Durkheim, "İŐ Bölümünün İlerlemesi İle Saadetin Terakkisi", (çev. M. Rıfki), s. 12-13.

Fahrettin, "Türk (Şiir)" s. 14.

"Alkol", s. 14-15.

"Maarif Őunu -Orta Tedrisat Kanunu-", s. 15-16.

"Bir Müsamere", s. 16-17.

Sayı: 3 (14 Mayıs 1340)

Celal, "Sanayi-i Nefise", s. 1-3.

Lise ve Dârülfünun Riyaziye Muallimi Fuat Bahaeddin (Fuat Say), "Kâinata Bir Nazar", s. 3-5.

Ahmet Memduh Turgut, "Ali KuŐçu", s. 5-7.

Ulumu Tabiiye Muallimi Âdem Nezihi, "Bizde Tabiiyat ve Hayatiyat Eserleri", s. 7-10.

Lise Muallimlerinden Osman, "İzci Vatanperverdir", s. 11.

Wilhelm Ryan, "Fenni Terbiye", (çev. Cevat (Dursunoğlu)), s. 12.

Hüseyin Avni, "Galvanoculuk", s. 12-14.

Fahrettin, "Karanlıklar İçinde", s. 13.

Adana Derneği Reisi Remzi Oğuz, "KardeŐ Mektupları -Erzurum Muallimler Birliği-", s. 14.

"Maarif Hadiselerinden Hulasalar -Birliklerde Bayram-", s. 14-15.

"Memlekette Spor", s. 15.

"Dârülmualiminde Müsamere", s. 15.

"İzciler Tenezzühü", s. 15-16.

"Kütüphane-i Umumi", s. 16.

"Nakl ve Tahvil", s. 16.

Sayı: 4 (25 Haziran 1340)

Lise Ulum-i Tabiiye Muallimi Âdem Nezihi, "Pasinler Zelzelesi", s. 1-5.

Lise Tarih Muallimi Ahmet Memduh Turgut, "Ali Őir Nevai", s. 5-6.

Fuat Bahaeddin (Fuat Say), "Yollarda (Hatıra)", s. 7-8.

**ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN
(ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI**

Lise Coğrafya Muallimi Osman, "Dârülfünun Nizamnamesinden Madde Siliniyor", s. 8-10.

Hüseyin Hüsnü, "Elektrik", s. 10-11.

"Alkol", s. 11-12.

Fahredden, "İlme Doğru (Şiir)", s. 12.

Durkheim, "İş Bölümü", (çev. M. Rıfka), s. 12-14.

Hikmet, "Hareket-i Arz Kurbanları", s. 14.

Kara Tala, "Zulmetten Nura", s. 14-15.

"Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesi", s. 15.

Sayı: 5 (18 Ağustos 1340)

Lise Tarih Muallimi Ahmet Memduh Turgut, "Mektep ve Maarif", s. 1-3.

Lise Ulumu Tabiiyye Muallimi Âdem Nezihî, "Bizde Tabiiyat ve Hayatiyat Eserleri", s. 4-8.

Lise Tarih Muallimi Ahmet Memduh Turgut, "Şark ve Garp Lisanlarında (Tarih) Kelimesinin Mana ve İştikakı", s. 8-10.

"Elektrik Makineleri", s. 10-11.

Abdürrahim Şerif, "Muş Ovasında Bir Cevelan", s. 12-13.

"Çiçekçi", s. 13.

"Maarif Hadiseleri -İlk Tedrisat Kanunu- Tatil Dersleri -Muallimler Birliği Kongresi-Müsamere-", s. 14-16.

Sayı: 6 (1 Tesrînievvel 1340)³⁷

Müştak Sıdkı, "Mesleğin Mustarıpları", s. 1-3.

Lise Ulumu Tabiiyye Muallimi Adem, "Nezihî Tabiat ve Hayat", s. 3-6.

Ahmet Memduh Turgut, "Tarihin Mevzuu ve Tarifi", s. 7-8.

Fuat Bahaeddin, "İstanbul'da Resim Sergisi", s.

Hüseyin Hüsnü, "Elektrik", s.

Refet, "İş Bölümü", s.

Müştak Sıdkı, "Gül On Para 'Piyesi', s.

"Bir Meslektaşın Ahvali", s.

"Maarif Hadiseleri", s.

Sayı: 7 (9 Kânunuevvel 1340)

Müştak Sıdkı, "Mesleğin Kutsiyeti", s. 1-3.

Ahmet Memduh Turgut, "Tarihin Nevi ve Gayeleri", s. 3-5.

Âdem Nezihî, "Sahte Âlimler", s. 5-7.

Ahmet Memduh Turgut, "Tekke Edebiyatı", s. 7-8.

Ahmet Hamdi (Tanpınar), "Dağlar (Şiir)", s. 8.

Fuat Bahaeddin (Fuat Say), "İstanbul Resim Sergisi", s. 9-10.

---

³⁷ Eksik sayfalardan dolayı buradan itibaren içerikteki başlıklar sayfalar taranarak değil mecmuanın kapak sayfasında yer alan mündericat kısmında alınmıştır.

Kemaleddin, "İzcilik", s. 12-13.

Liseden Hikmet, "Sonbaharın Ölümü", s. 14.

Merkez İlk Kız Mektebi Mezunlarından Meliha Vuslat, "Ayrılırken", s. 14.

Gazi M. Kemal, "Maarif Hadiseleri -Kıymettar Bir Hatıra-", s. 15.

"Cumhuriyet Merasimi", s. 15.

"Müsamere", s. 15-16.

"Teşekkür", s. 16.

"Muvasalat", s. 16.

Sayı: 8 (Şubat 1341)

Müştak Sıdkı (Dursunoğlu), "Bir İstimzaç Münasebetiyle", s. 1-3.

Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), "Felsefeye Dair", s. 3-5.

Lise Tarih Muallimi Ahmet Memduh Turgut, "Tarihin Nevileri", s. 5-8.

Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), "Erzurum'a Girerken", s. 8.

Lise Ulum-i Tabiiye Muallimi Âdem Nezihî, "Dişlerin Ehemmiyeti", s. 8-9.

Müştak Sıtkı, "Bir Ziyaret", s. 10.

Müştak Sıtkı, "Yolcu", s. 11.

S. Hikmet, "Erzurum Abideleri Karşısında", s. 11-12.

Mustafa Gündoğdu, "Merhamet", s. 13.

Selahattin, "Tuluğ", s. 13-14.

"Şirket Hesabatı", s. 14.

"Aydın İzleri", s. 14.

"Halk Dersleri", s. 14.

"Lisede Müsamere", s. 14-15.

"İlca Ziraat Mektebi", s. 15.

"Bir Ameliyat", s. 15.

"Anadolu Mecmuası", s. 16.

"Punar", s. 16.

"Garip Bir Ejderha", s. 16.

"Yeni Bir Himmet", s. 17.

"Geçen Nüşamızdaki Bilmeceler", s. 17.

Sayı: 10 (Mayıs 1341)

Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), "Musahabeler -Dine Dâir-", s. 1-3.

Mükremin Halil (Yınanç), "Sinanettin Yakut", s. 3-5.

Müştak Sıdkı, "Bir İstimzaç Münasebetiyle", s. 5-8.

Ziyaeddin Fahri, "Erzurum Şairleri", s. 8-9.

"Bir Konferans", s. 9.

Lise Son Sınıftan Süreyya Refet, "Ahlak Dersleri", s. 10-11.

İbrahim Hilmi, "Edebiyatta Demokrasi", s. 11-12.

Muallim Mektebinden Sadettin Abdülhalim, "Virân Yurtlarda", s. 12-13.

Hikmet, "Mazinin Yâdı Yahut Elim Feryatları", s. 13.

**ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN
(ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI**

İhsan Birkök, “İlim ve Muallim”, s. 13-14.

Fahrettin, “Çarpışan Aşklar”, s. 14.

Kız Sanayi Mektebinden Fethiye Mustafa, “Bahar Tahassüs”, s. 14.

“Ayn İzleri -Meslek Hareketleri-”, s. 15.

“Birlik Hareketleri -Merkez Kongresi-Ankara Kongresi-Mektep Hareketleri-Muallim Mektebinde İzcilik-Muallim Mektebinde Müsamere-İmtihanlar-”, s. 16-17.

“Yeni Bilmecemiz”, s. 17.

KAYNAKLAR

Resmi Yayınlar

BCA-BME: Dosya: 13343 Fon Kodu: 30.. 10.0.0 Yer no: 139..
977. 6.

Devlet Salnamesi 1925-1926/1927-1928.

Sürelî Yayınlar

Hâkimiyet-i Milliye (1924)

(Erzurum) Muallimler Birliği (1925)

Muallimler Birliği (1924)

Muallimler Mecmuası (1931)

Öğretmen Dünyası (1983)

Varlık (1925)

Kitaplar ve Makaleler

AKYOL, Yaşar (2008), *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir.

AKYÜZ, Yahya (1970), “Türkiye’de İlk Öğretmen Kuruluşları Hakkında Orijinal Bir Belge ile Unutulmuş Bir Kaynak”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, S: 1, ss. 109-119.

AKYÜZ, Yahya (1978), *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri 1848-1940*, Doğan Basımevi, Ankara.

AKYÜZ, Yahya (1990), “Doğuşunun Yüzüncü Yılında Türkiye’de Öğretmen Örgütlenmesinin İlk On Yılına Bakışlar (1908-1918)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S: 22, ss. 1-48.

ÇANAK, Erdem (2013), “Akgünler Gazetesi ve Gazete’de Adana Halkevi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S: 85, ss. 1-45.

ÇANAK, Erdem (2016), “Mersin Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)”, *Tarihin Peşinde*, S: 15, ss. 55-93.

ÇANAK, Erdem (2015), “İçel: Mersin Halkevi Dergisi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S: 21, , ss. 219-258.

ÇEÇEN, Anıl (2000), *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.

Çelik, S. Dilek Yalçın (2014), "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara Romanı Bağlamında Kemalist İdeoloji ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Bir Başkent İnşası", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, S: 1, ss. 93-107.

DUMAN, Haluk Harun (2000), *Erzurum Basın Yayın Tarihi (1867-1997)*, Dumanly Ltd. Şti., İstanbul.

FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri (2010), *Erzurum Şairleri*, Aktaran: Abdulkerim Dinç, Ankara.

IŞIK, Mehmet-Eşitti, Şakir (2014), "Ocak 2012 Gazete Birleşmelerinin Erzurum Basınının Gelişim Süreci İçerisindeki Yeri ve Önemi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S: 47, ss. 55-56.

İmzasız (14 Mayıs 1340), "Erzurum Muallimler Birliğine", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 3, s. 14.

İmzasız (15 Mart 1340), "Erzurum Muallimler Birliği Heyet-i İdaresi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 1, s. Bu bilgi birinci cildin son sayfasında numaralı olarak yer almaktadır.

İmzasız (15 Mart 1340), "Halk Gece Dersleri", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 1, s. Bu bilgi birinci cildin son sayfasında numaralı olarak yer almaktadır.

İmzasız (15 Mart 1340), "Meslek ve Maksudı", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 1, s. 1.

İmzasız (15 Mart 1931), "Türkiye Muallim Birlikleri", *Muallimler Mecmuası*, S: 17, s. 224.

İmzasız (18 Ağustos 1340), "Muallimler Birliği Kongresi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 5, ss. 15-16.

İmzasız (18 Ağustos 1340), "Müsamere", *Muallimler Birliği*, S: 5, s. 17.

İmzasız (25 Haziran 1340), "Erzurum Muallimler Birliği Esas Nizamnamesi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 4, s. 15.

İmzasız (25 Haziran 1340), "Muallimler Kongresi", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 4, s. 17.

İmzasız (26 Ağustos 1924), " Muallimler Kongresi", *Hâkimiyet-i Milliye*, No: 1203, s 2.

İmzasız (Aralık 1983), "Öğretmenler Derneği", *Öğretmen Dünyası*, S: 48, s. 3.

İmzasız (Mayıs 1341), "Birlik Hareketleri", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 10, s. 16.

İmzasız (Şubat 1341), "Halk Dershaneleri", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 8, s. 14.

İmzasız (Şubat 1341), "Şirket Hesabatı", (Erzurum) *Muallimler Birliği*, S: 8, s. 14.

**ERZURUM MUALLİMLER BİRLİĞİ VE YAYIN ORGANI OLAN
(ERZURUM) MUALLİMLER BİRLİĞİ MECMUASI**

KÜÇÜKÜĞURLU, Murat (2012), *Türk Siyasi Tarihinde Erzurum (1923-1950)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara.

MEMDUH, Ahmet (10 Teşrînievvel 1340), „Erzurum Muallimler Birliği”, *Hâkimiyet-i Milliye*, No: 1343 s. 2.

Muallimler Birliği Umumi Kongresi Zabıtları, Yeni Matbaası, İstanbul 1341.

PUSTU, Yunus (2004), *Türkiye’de Muallim Cemiyetleri (1908-1928)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.

SERVER, Cemâleddin (2010), „Erzurum Matbuatı VI”, *Tarih Yolunda Erzurum*, S: 7-8, Ankara.

EK:1

“Erzurum Muallimler Birliği Kongre Heyeti”, *Muallimler Birliği*,
Teşrînisâni 1341, S.5, s. 219.

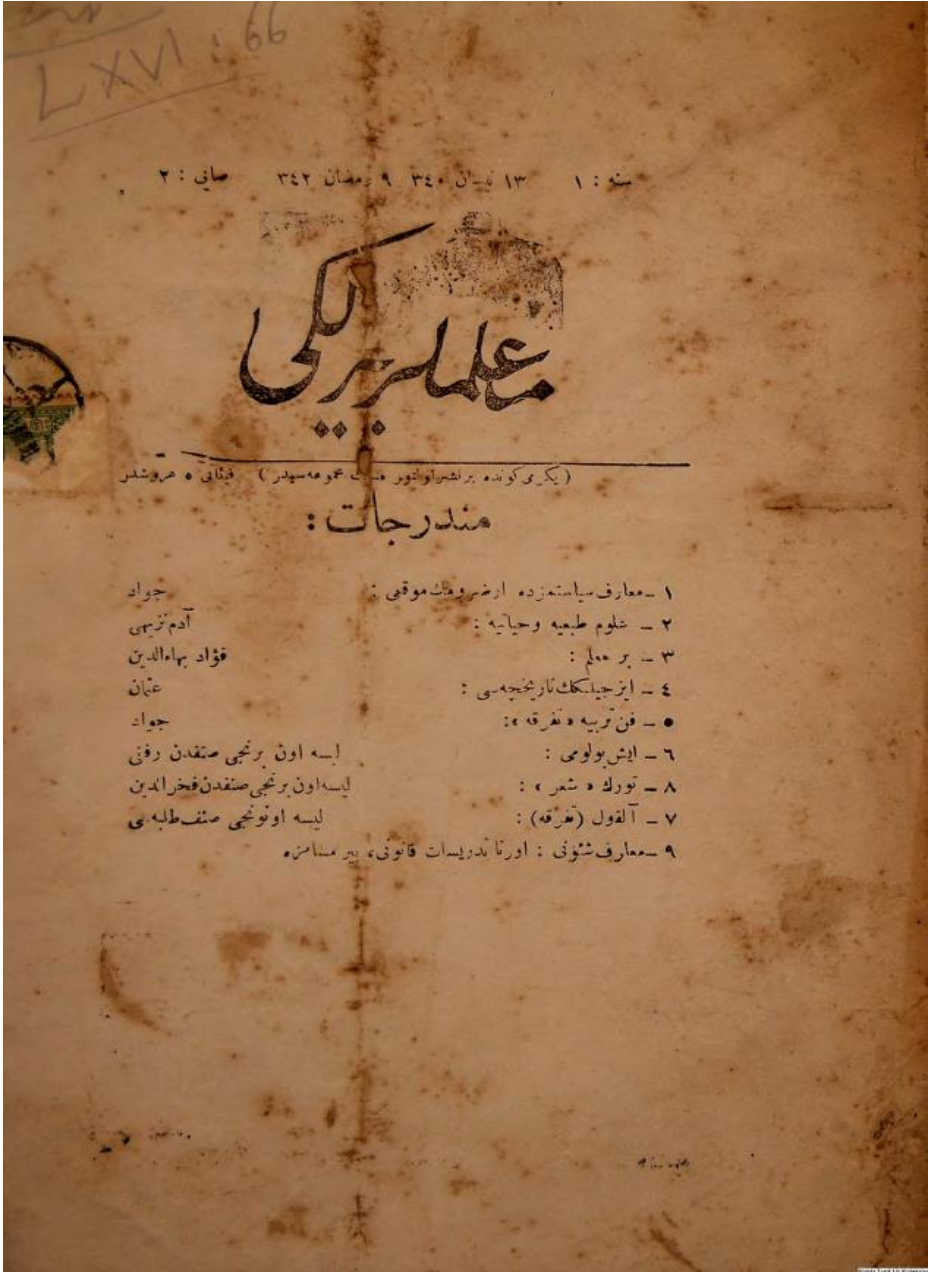
EK:2

ارزروم معلملر برلكى

بوزاللى اعضاى محتوى ارزروم معلملر
برلكى بو كون مركز قونفره سنى عد ايدرك
سنه لك عمومى قونفره سنده تصدىق قرارى آلتى
شرطيله توركيه معلملرينك موققيات وسلاتى
انچون بر غايه اطرافده طويلانغه وبو تاريخون
اعتبار آده برلكمركز عمومى مركزه التحاقه
اكثر بته قرار ويرمش اولدغي ومهر رسى
اجرى اوله رق كوستريلن او چ ليراتك كوندرلديكى
عرض ايلرم قدم . برلك رئيسى تامنه كاتب
احمد مدوح

“Erzurum Muallimler Birliği”, *Hâkimiyet-i Milliye*, No: 1243,
10 Teşrînievvel 1924, s. 2.

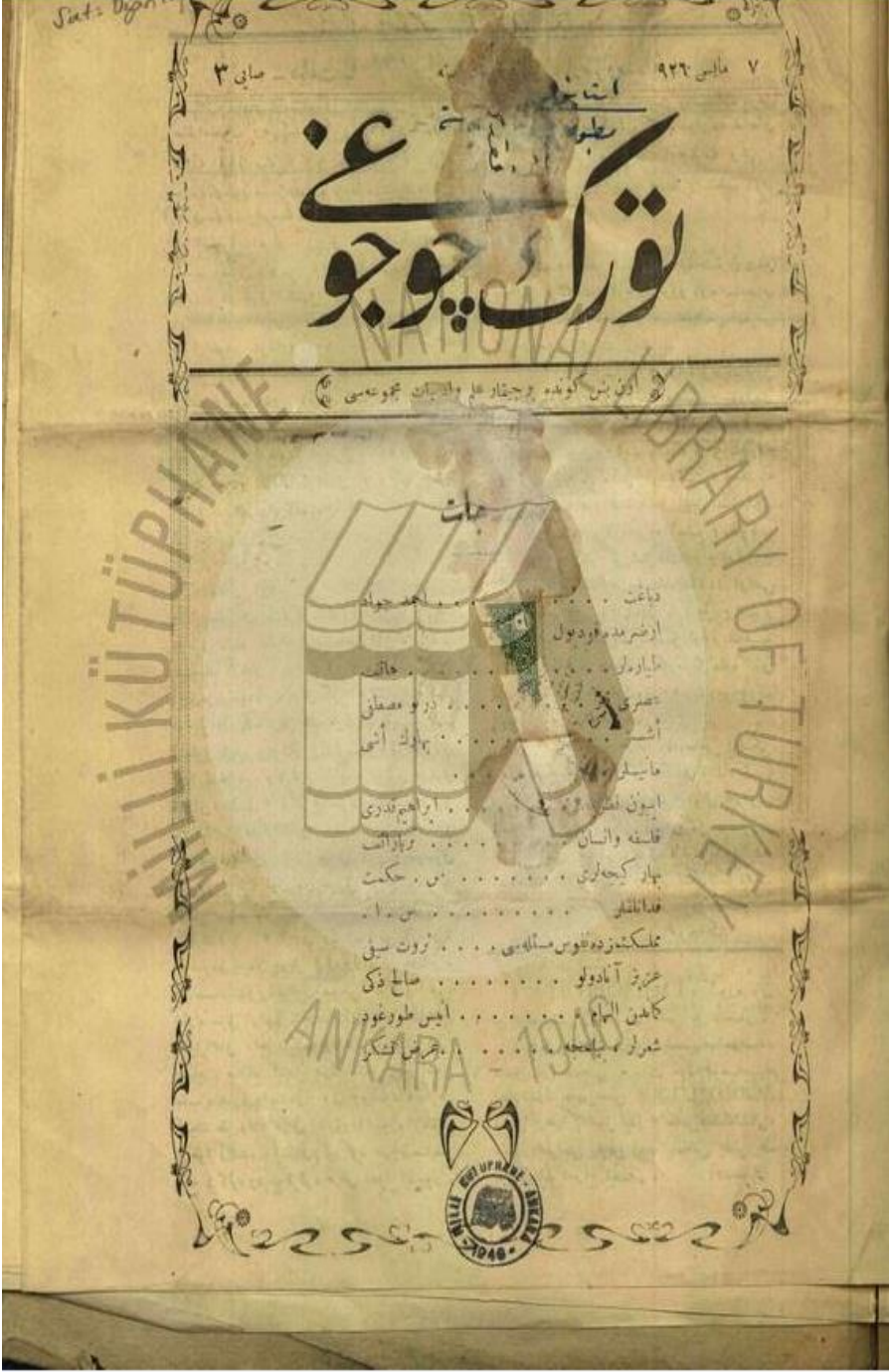
EK: 3

(Erzurum) Muallimler Birliği mecmuası

EK:

4

Türk Çocuğu mecmuası